

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ СУСПІЛЬСТВА

В статті розглянуті нові підходи до вибору стратегічних пріоритетів та досліджуються напрями оптимізації соціально-економічного розвитку України в умовах сучасної реальності. Подані методичні та методологічні положення структуризації економіки та підкреслені доміанти формування регіональної соціально-економічної політики України та зазначені її основні структурні блоки. Запропоновано схему реалізації регіональної соціально-економічної політики щодо самозабезпечення демократичних перетворень суспільства. Визначено сценарії формування соціально-економічної моделі розвитку України.

Ключові слова: економічний розвиток, стратегія, стратегічні вектори, механізм, самозабезпечення, перетворення, сценарії розвитку, суспільство.

Постановка проблеми. Соціально-економічна політика регіонів не може зводитися до механічної трансляції та виконання рішень державного рівня. Маючи власне законодавство, податкові й бюджетні механізми, регіони здійснюють більш різноманітну політику в економічній, соціальній та інших сферах суспільного життя [1, с. 1; 2].

У теперішній час головними проблемами будь-якого регіону України є [2; 3, с. 11; 4; 5; 6; 7; 11]: невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального розвитку у кризовий та посткризовий періоди; неспроможність регіонів адекватно та своєчасно реагувати на зростаючий конкурентний тиск на внутрішньому та зовнішніх ринках у боротьбі за фінансові та трудові ресурси; нездатність ефективно використовувати геополітичне розташування регіонів; різкий дефіцит бюджетних коштів, викликаний як низьким рівнем економіки, так і слабким збиранням податків, що суттєво ускладнює вирішення соціальних завдань. Рішення завдань такої складності вимагає розробки сценаріїв стратегії регіональної соціально-економічної політики щодо самозабезпечення демократичних перетворень суспільства й створення на цій основі системи підтримки прийняття рішень. Маючи сценарії моделювання відбору тієї або іншої програми розвитку регіону можна ставити завдання розробки стратегії розвитку, що забезпечує підвищення його конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виклики глобальної економічної кризи вимагають технології реалізації регіональної економічної політики через розроблення й реалізацію дієвої стратегії, не-

від'ємною складовою якої є комплексна система передбачення, зниження негативних проявів і прискорення виходу на новий виток розвитку економічної системи [8]. Відсутність подібної стратегії, як показує досвід, приводить до безсистемності, відсутності загальної спрямованості й спадкоємності проведених заходів, ігнорування істотних взаємозв'язків між елементами й процесами, і в результаті може привести економічну систему регіону до колапсу.

За даними дослідження науковців [1-11], за останні десятиліття не сформувалось практично жодного підходу до стратегії регіонального економічного розвитку регіону. Тому важливим інструментом реалізації конкурентоздатної, стійкої до глобальних викликів інвестиційно-інноваційної моделі розвитку регіональних економічних систем України є формування стратегії економічного розвитку з механізмом структурно-функціональної оптимізації регіональної політики.

Мета статті. Окреслити основні стратегічні вектори соціально-економічної політики щодо самозабезпечення демократичних перетворень суспільства з урахуванням специфіки регіонів на основі дослідження моделі соціально-економічного розвитку країни та визначити їх вплив на формування світогляду українців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія розвитку регіону визначає майбутній стан регіону і шляхи його досягнення. В сучасних умовах господарювання потенціал регіону значною мірою визначає можливості і характер його розвитку, адже кожне територіальне утворення має

будувати власний шлях розвитку на основі наявних ресурсів, геополітичного розташування, людського капіталу, інвестицій тощо [11]. В процесі реформування економіки створюються сприятливі передумови для збалансованого розвитку і підвищення ефективності економіки регіонів, але автоматичного вирішення існуючих проблем не відбувається.

За поєднанням базових принципів комплексного та програмно-цільового підходів нами була удосконалена схема [8], де запропоновано етапи побудови схеми технології реалізації регіональної соціально-економічної політики щодо розвитку суспільства (рис. 1).

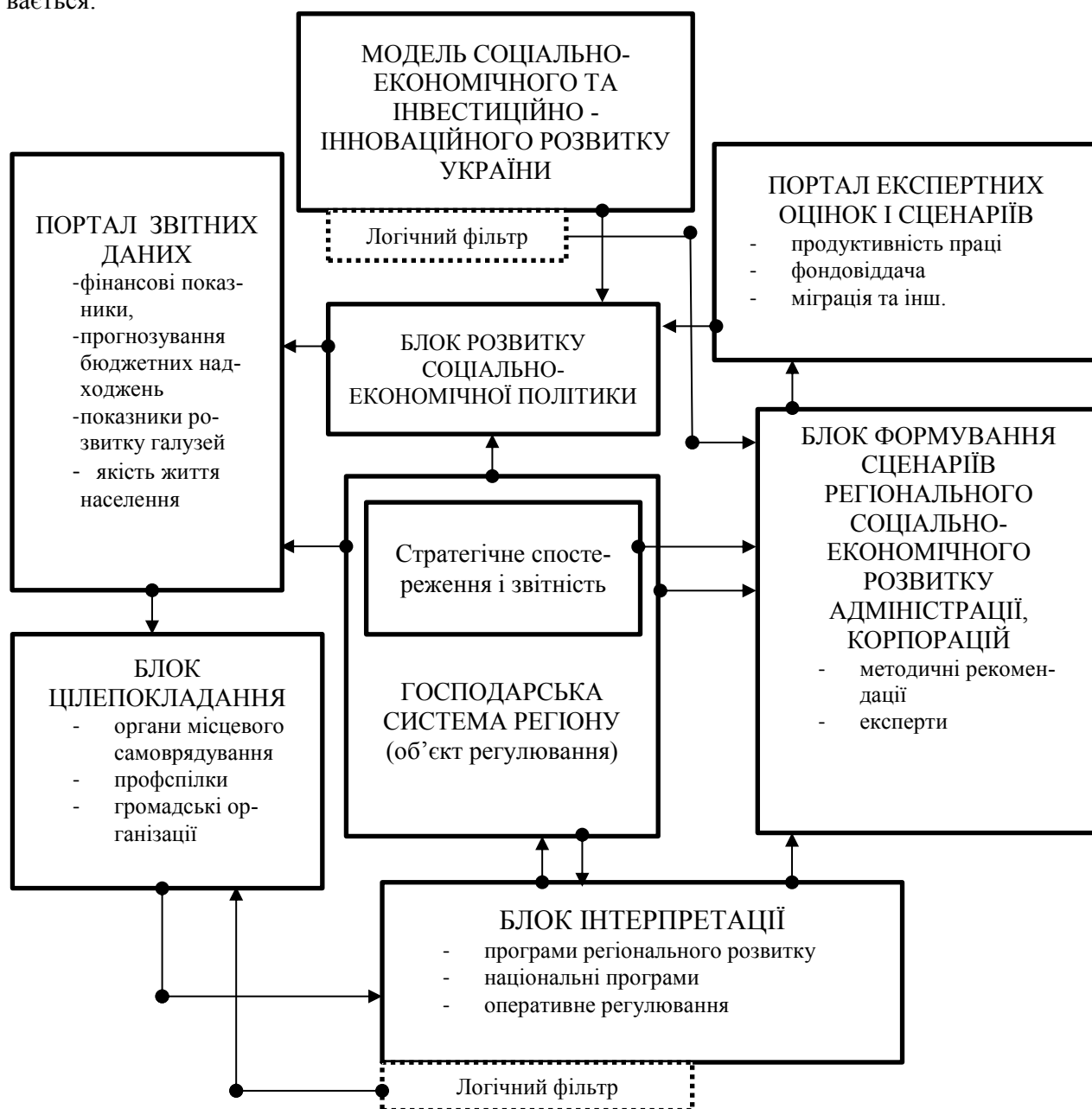

Рис. 1. Схема реалізації регіональної соціально-економічної політики щодо самозабезпечення демократичних перетворень суспільства
Джерело: узагальнено на підставі [8]

Згідно даної схеми Блок цілепокладання включає в себе формулювання цілей соціально-економічного розвитку регіональних економічних систем і різних обмежень,

сформульованих регіональною владою, профспілками, громадськими організаціями, представниками бізнесу у вигляді директив-

них вказівок, правових актів, законодавчих рішень і рекомендацій.

Блок інтерпретації включає в себе конкретні заходи, розроблені керівництвом регіону з виконання отриманих директив, а також завдання на здійснення прогностичних розрахунків. Конкретні заходи (в силу внутрішньої логіки подій) повинні бути узгоджені один з одним за ресурсами й за часом. Перетворюючи цілі в програми або конкретні заходи, інтерпретатори узгоджують їх з раніше прийнятими регіональними, національними й міжнародними програмами. Тому блок інтерпретації повинен мати логічний фільтр, який контролює баланс наявних і необхідних ресурсів, а також інформаційний канал зворотного зв'язку до блоку цілепокладання на випадок недосяжності вказаних цілей.

Блок формування сценаріїв формує сценарії й програми як для реальної соціально-економічної системи, так і для віртуальної. Реальні управлінські впливи (через адміністраторів) надходять на реальний об'єкт управління і приймаються до негайного виконання. Віртуальні управлінські впливи (через експертів і операторів моделей) трансформуються у віртуальні сценарії та надходять на узагальнену модель соціально-економічних процесів регіону при складанні прогнозу.

У даній схемі Портал експертних оцінок і сценаріїв – це сукупність показників реальних і віртуальних управлінських впливів утворює складну ієрархічно організовану систему, яка «запам'ятовується» системою управління й спрямовується або на реальний об'єкт, або в узагальнену модель. Блок узагальненої моделі соціально-економічної системи регіону складається із сукупності демографічних, економічних, екологічних, фінансових і технологічних моделей. Портал звітних і прогнозних даних – сукупність показників реального об'єкту й віртуального об'єкту, який формується в блоці узагальненої моделі. Диспетчером та інформаційним «мотором» господарської діяльності старопромислового регіону повинен стати інформаційно-обчислювальний центр (ІОЦ) при Координаційній раді регіонального розвитку, пов'язаний з Державним науководослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки Держкомзв'язку та інформатизації України та НАН України.

Нами запропонована обов'язкове урахуванням у моделі загального вектора інвестиційно-інноваційного розвитку України, оскільки стратегія соціально-економічного розвитку регіону повинна формуватися шляхом комбінування стратегії реструктуризації економічної системи, орієнтованої на інкорпорування стратегічного потенціалу та стратегії інвестиційно-інноваційної корекції, орієнтованої на застосування сукупності спеціальних інструментів, за структурно-логічною схемою механізму її реалізації.

На нашу думку, оптимістичний (інвестиційно-активний) сценарій стратегії регіональної соціально-економічної політики щодо самозабезпечення демократичних перетворень суспільства передбачає посилення конкурентоспроможності країни за умов реалізації інвестиційно-інноваційної моделі подальшого розвитку економіки України. Реалізація песимістичного сценарію можлива за умов розвитку ризикових ситуацій щодо цінової та курсової динаміки, а також пасивно-інерційної економічної політики. При цьому за результатами аналітичних розрахунків слід зазначити, що песимістичний сценарій не вирішує накопичені проблеми. Україна залишається слабкою ланкою в світогосподарській системі. Це буде зростання без якісних економічних зрушень на тлі низької інвестиційної активності з практично вичерпаними традиційними джерелами. Такий розвиток подій значно погіршить становище України в світі, не дозволить їй модернізувати свою економіку та гідно конкурувати з іншими країнами, що не відповідає основним концептуальним засадам стратегії соціально-економічного розвитку України на довгострокову перспективу.

Стратегія є інструментом формування активної політики, направленої на досягнення параметрів економічного і соціального розвитку, визначених за оптимістичним сценарієм. Очікується, що на першому етапі відновлення інвестиційної активності гальмуватиметься відносно завищеною вартістю долара США та високими відсотковими ставками на фінансових ринках. Відновлення розвитку зовнішніх ринків за умов збільшення ємності внутрішнього ринку при одночасному стримуванні імпорту готових товарів сприятиме відновленню зростання ВВП. Зростання ВВП у 2018-2020 році буде стримуватися структурними змінами та еко-

логізацією виробництва, які разом з інфраструктурними потребами відволікатимуть значні ресурси, що дадуть менш відчутний ефект для зростання, але більш значущий для екологічного стану та якості життя.

Передбачається, що на ринку праці продовж прогнозованого періоду відбуватиметься, з одного боку, процес часткового повернення з-за кордону працівників, які виїжджали для тимчасової роботи за кордоном. Цьому сприятимуть підвищення темпів росту економіки, зростання рівня доходів всередині країни, а також зміна структури економіки, що зумовлюватиме зростання попиту на кваліфікованих працівників. З іншого боку, в умовах низьких темпів народжуваності зростатиме загальний дефіцит трудових ресурсів.

За песимістичним (інерційним) сценарієм збереження кризових явищ на фінансових ринках, більш помірний вихід світової економіки з рецесійного стану, високі темпи інфляції та посилення соціального навантаження на економіку, девальвація гривні, а також спад промислового виробництва негативно впливатимуть на динаміку зростання ВВП.

Найімовірніше, в найближчі кілька років Україна буде переживати стан "консервації кризи", а можливість економічного розвитку оцінюється всього в 5%. Для того, щоб спрогнозувати майбутнє, деякі аналітики проаналізували фактори впливу, можливі наслідки і вивели формулу, яка дозволила скласти чотири сценарії розвитку країни [11]:

Найімовірніше консервування кризи [11]. Запропоновано чотири сценарії розвитку України до 2020-го року і стільки ж сценаріїв розвитку від 2020 до 2030 року. При цьому найбільш ймовірна протягом найближчих кілька років ситуація "консервування кризи" – ймовірність від 50 до 60%. У той же час можливість втілення "оптимістичного" варіанту – всього 15%. Варто відзначити, що у всіх песимістичних для країни сценаріях один з ключових негативних чинників – продовження військового конфлікту на Донбасі.

Сценарії до 2020-го [11]:

Сценарій №1: "Консервування кризи"

Імовірність втілення: 50-60%. Що буде відбуватися:

- Військовий конфлікт триватиме

• Суспільство буде розчароване в діях влади

• Можливі драйвери економіки не будуть актуалізовані

• Зовнішні борги будуть рости

• Україна втратить довіру демократичного світу

Сценарій №2: "Суверенний дефолт".

Імовірність втілення: 30%

Що буде відбуватися:

• Неефективне керівництво державою

• Конфлікт на сході продовжиться

• Допомога Україні від інших держав буде заблокована

• Україна не зможе погашати зовнішні кредити

Сценарій №3: "Оптимістичний". Імо-

вірність втілення: 15%

Сценарій №4: "Колапс". Імовірність

втілення: 5%

Що буде відбуватися:

• Військовий конфлікт продовжиться

• Неефективне управління державою

• Населення буде на порозі революційних настроїв

• Виникне кілька центрів впливу, хаотичні настрої

Імовірність того, що Україна буде збалансовано розвиватися – всього 3%, з ймовірністю в 25% українці працюватимуть на великі транснаціональні компанії, які увійдуть в країну і викуплять більшість ресурсів. З ймовірністю 9-15% Україна стане "буферною зоною" між Росій і Європою, корупція і бідність будуть рости. З ймовірністю 0,5-3% Україна перестане існувати як суверенна держава, йдеться в дослідженні.

За оцінками експертів [11], найбільш перспективна для України аграрна сфера, саме вона може дати поштовх для розвитку України та до 2020 року забезпечувати 19% ВВП. На другому місці – військово-промисловий комплекс (15%), на третьому – інформаційно-комунікаційні технології (5% в структурі ВВП 2020-го), нанотехнології – 5%, нова енергетика – 5%, машинобудування – 5%, транзитна інфраструктура – 5%, розвиток науки про людину (в тому числі медицини) – 2%, туризм – 2%.

Підкреслимо п'ять головних негативних чинників, які стримують розвиток економіки:

1. Рівень тіньової економіки досяг 47%.

2. Масштаб корупції – 13,1% ВВП.
3. Пенсійна навантаження на бюджет – 7,5% ВВП.
4. На обслуговування держборгу йде 7,4% ВВП.
5. Енергоємність ВВП в три рази вище, ніж у розвинених країн.

При оптимістичному сценарії розвитку країни ВВП може збільшитися за 10 років вдвічі. Така мета для України цілком досяжною. Є цілий ряд країн, яким вдалося за десять років подвоїти свою ВВП – Китай, США, Індія тощо.

Щоб реалізувати оптимістичний сценарій [20], необхідно виконати 50 умов.

Ймовірні прогностичні сценарії соціально-економічного розвитку України враховувати сучасні реалії наступні: погіршення соціально-економічного становища в країні, а найгірше – людські жертви, які вносять суттєві корективи в подальший розвиток країни. Тому, Україні необхідно приймати та втілювати ефективні державні рішення, реалізовувати системні заходи щодо стабілізації та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, прогностичні розрахунки соціально-економічного розвитку України свідчать, що вітчизняна економіка може розвиватися за запропонованими сценаріями розвитку, забезпечуючи різну динаміку розвитку. В Україні необхідно якнайшвидше змінювати та впроваджувати курс реформування соціально-економічного напрямку за рахунок підвищення ефективності виробництва, інвестицій, розвитку внутрішнього ринку, подолання існуючих диспропорцій у соціально-економічному векторі.

Література

1. *Кравченко Т. В.* Адаптивне моделювання стратегії економічного розвитку регіону. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Т. В. Кравченко. — Київ, 2016. — 21 с.
2. *Гедз М. Й.* Підходи до формування стратегії модернізації економіки регіону [Електронний ресурс] / М. Й. Гедз. // Ефективна економіка. - 2012. - № 11. - Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
3. *Макаренко М. В.* Методика відбору пріоритетних програм регіонального розвитку при формуванні регіональної економічної

політики / М. В. Макаренко // Економіка та держава. – 2014. - № 4. – С. 11-14.

4. *Харазішвілі, Ю. М.* Системне моделювання соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / Ю. М. Харазішвілі, О. О. Любіч // Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. – Режим доступу : http://iee.org.ua/files/alushta/07-harazishvili-sistemne_model.pdf.

5. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: цілі, напрями, пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/index.php>

6. *Литвин О.* Що буде з Україною [Електронний ресурс] / О. Литвин. – Режим доступу : <http://ukr.segodaya.ua/economics/>

7. *Романенко Ю.* Ситуація в Україні протягом 2016-2017 рр. має такі перспективи розвитку, які в тій чи іншій формі були реалізовані в сценаріях на Близькому Сході [Електронний ресурс] / Ю. Романенко. . – Режим доступу : <http://iac.org.ua/situatsiya-v-ukrayini-protyagom-2016-2017>

8. *Приходько В. П.* Етапи реалізації регіональної політики розвитку просторових систем [Електронний ресурс] / В. П. Приходько. // Ефективна економіка. – 2010. - № 11. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

9. *Коротич О. Б.* Державне управління регіональним розвитком України / О. Б. Коротич. –Х. : ХарПІ НАДУ, 2006. – 219 с.

10. *Миколайчук М. М.* Економічна політика регіонального розвитку в умовах глобалізації / М. М. Миколайчук. – К. : К.І.С. – 2009. – 228 с.

11. *Ковальов А. І.* Стратегічні шляхи розвитку регіональної економіки [Електронний ресурс]. / А. І. Ковальов. - Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui>

References

1. *Kravchenko, T.* (2016). Adaptive modeling strategy for economic development of the region. The dissertation on competition of a scientific degree of candidate of economic Sciences. Kyiv, 21.
2. *Gej, M. T.* (2012). Approaches to formation of strategy of modernization of the regional economy. Efficient economy. Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ef>
3. *Makarenko, M. V.* (2014) Methodology of selection of priority programmes for regional

development in formulating a regional economic policy. Economics and state, 4, 11-14.

4. Harazishvili, Y. M. (2015) System modeling of socio-economic development of Ukraine. Problems and prospects of innovative development of the economy. Retrieved from: http://iee.org.ua/files/alushta/07-harazishvili-sys-temne_model.pdf.

5. Strategy for sustainable development "Ukraine-2020": objectives, directions and priorities. (2016) Retrieved from: <http://www.nbuv.gov.ua/index.php>.

6. Lytvyn, O. (2017). That will be with Ukraine. Retrieved from: <http://ukr.segodnya.ua>

7. Romanenko, Y. (2015). Situation in Ukraine during 2016-2017 has such prospects

of development, that in a that or other form were realized in scenarios on Middle. Retrieved from: <http://iac.org.ua/situatsi>

8. Prihodko, V. P. (2010). Is implementation of regional politics of development of the spatial systems Phases. Effective economy. Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek-2010-11-37>

9. Korotich, O. B. (2006). State administration regional development of Ukraine, 219.

10. Mikolaychuk, M. M. (2008) Economic politics of regional development in the conditions of globalization. K.I.C., 228.

11. Kovalov, A. I. (2011). The Strategic ways of development of regional economy. Retrieved from : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspu>

Пономарева И. В.

Стратегические императивы региональной социально-экономической политики в отношении самообеспечения демократических преобразований общества

В статье рассмотрены новые подходы к выбору стратегических приоритетов и исследуются направления оптимизации социально-экономического развития Украины в условиях современной реальности. Предложено схема реализации региональной социально-экономической политики в отношении самообеспечения демократических преобразований общества. Представлены методические и методологические положения структуризации экономики и подчеркнуты доминанты формирования региональной социально-экономической политики Украины, указаны ее основные структурные блоки. Определены сценарии формирования социально-экономической модели развития Украины.

Ключевые слова: экономическое развитие, стратегия, стратегические векторы, механизм, самообеспечение, преобразования, сценарии развития, общество

Ponomarova I.

Strategic imperatives of regional socio-economic policy on self-sufficiency of democratic transformations of society

In the article new approaches to the choice of strategic priorities are considered and directions of optimization of social and economic development of Ukraine in the conditions of modern reality are researched. The scheme of realization of regional socio-economic policy concerning self-sufficiency of democratic transformations of society in the conditions of integration into the international economic space is proposed. The methodological and methodical provisions of the structuring of the economy are given and the dominants of the formation of the regional socio-economic policy of Ukraine are emphasized and its main structural units are indicated. The scenarios of formation of socio-economic model of development of Ukraine are determined.

Keywords: economic development, strategy, strategic, vectors, mechanism, self-sufficiency, transformation, development scenarios, society.

Рецензент: Ушенко Н. В. – доктор економічних наук, професор кафедри «Економіка» Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна.

Reviewer: Ushenko N. – Professor, Ph.D. in Economics, Professor of Economy Department National Aviation University, Kiev, Ukraine.

e-mail: post@nau.edu.ua

Стаття подана
22.09.2017 р.

